

Eric Tomas de Saint-Maur

SORODNOST STAROLATINSKEGA IN STAROITALSKIH JEZIKOV S SLOVENSKIM

Summary

THE PARALLELS BETWEEN THE ANCIENT LATIN AND ANCIENT ITALIC LANGUAGES WITH THE SLOVENIAN LANGUAGE

Archeological findings of Venetian language monuments are, unfortunately, few but nevertheless they still allow a comparisons between Ancient Italic languages, Ancient Latin, the Venetic and Mezapian language. Researchers have determined with a high degree of certainty the unique relationship between Venetic and Ancient Latin language to such extent, that one could see in both languages almost close relatives of one and the same linguistic branch.

Venetski jezik na italskem polotoku in dalje na severu

Venetski jezik so na Apeninskem polotoku in na področju današnje severne Italije bili izpričano govorili od najmanj pribl. 6. stol. pred Maz. ter vse tja v 1. stol. pred Maz. To dejstvo je potrjeno z napisi na področju sedanje vzhodne zgornje Italije (približno današnja pokrajina Benečija, it. Veneto). Temeljitejše raziskovanje starega venetskega jezika je bilo doslej omejeno z majhnim številom jezikovnih spomenikov - bilo jih je komaj kaj več kot 150 po številu, od tega jih je večina le čisto kratkih - v glavnem iz starega venetskega središča omike Ateste (današnje Este). K temu jih pride nekaj malega iz Padove, Vicence, iz delov doline Piave ter iz daleč preko v Alpah, iz Gurine in Würmlacha na Koroškem, da s tem imenujemo samo najvažnejša nahajališča. Poleg tega je po Pliniju, Tacitu ter Ptolomeju ime Veneti ali Venethi izpričano tudi v Germaniji, ob srednji Visli.

Raziskovalci, ki ne znajo slovensko ter jim je opreko že samo pomisliti na to, da bi utegnil imeti slovenski jezik kaj skupnega z venetskim in mezapijskim jezikom, z obžalovanjem vidijo v tej skromni beri le borno izdatnost. Poleg tega menijo, da gre pri njih za nenehno ponavljajoče se izraze, večinoma za osebna imena. Kljub skrajno skromnim virom, pa so le-ti zadostovali, da so mogli s precejšnjo stopnjo gotovosti ugotoviti sorodnost med venetskim (ter mezapijskim) jezikom z (ilirskim in) starolatinskim ter ostalimi -italskimi jeziki in – z -germskim (gotskim!) jezikom – kar je vendarle bogata bera in potrdilo za pronicljivost ter učenost raziskovalcev.

Danes je prav krog ljubiteljskih raziskovalcev korenin srednjeevropskega prebivalstva z rednimi vsakoletnimi mednarodnimi zborovanji v Lublani in Bovcu ter s svojim razbiranjem starih napisov na osnovi slovenskega jezika premaknil okostenelo stanje ter znatno povečal

število virov za nadaljna raziskovanja starovenetskega jezika. Pred njimi pa Matej Bor, Joško Šavli in Ivan Tomažič ter drugi, posebej naj omenimo še zaslužne raziskovalce Slovaka Jana Kollárja, Davorina Trstenjaka, Martina Davorina Žunkoviča, Antona Berlota in Ivana Rebca, Vinka Vodopivca, Mirka Škibina ter Giancarla Tomezzolija. Vsi ti na novo odkriti viri so zdaj v velikem obsegu na razpolago. Čakajo le na neobremenjene jezikoslovne raziskovalce, ki se ne spotikajo ob očitni resnici, ker imajo zavezane oči po volji ,od zgoraj'. Po tem moremo pričakovati torej pravo malo prekucijo v izsledkih novih proučevanj.

Danes že stare raziskave in primerjave so odkrile osupljive povezave, v prvi vrsti na področju osebnih zaimkov, kar že samo po sebi izključuje sum vsake naključnosti. Po venetsko je npr. imenovalnik 1. osebe ednine εχo ,jaz' (kot lat. ego, grško ἐγώ); εχo ima v tožilniku obliko μεχo, podobno kot v gotskem jeziku ,mik', v stari gornji nemsčini ,mih', iz ,ik' (,ik', kakor je še danes ,jaz' v berlinskem narečju), oz. ,ih', kar seveda pomeni, da je mehkonebnik iz imenovalnika obdržal tudi tožilnik. V hetitskem jeziku (nekateri vidijo v Hetitih kasnejše Gete, še kasnejše Gote!) imamo poleg osebnega zaimka v imenovalniku ,uk' = jaz, nrč. jest, tudi v tožilniku ,ammuk'.

Naslednja povezovalna beseda s področja osebnih zaimkov, ki sicer spada že bolj v zakladnico besed, je zaimek za izražanje istovetnosti selbo- sebe (<*selbho; prim. got. silba, st. gor. nem. selb). Stopnja ujemanja se še poveča z navadno uporabljanim podvajanjem ven. sselboi sselboi, lat. ,SIBI IPSI' (druga beseda v izrazu je premetanka si-pi = sebi, e/i, torej *sebi sebi!), st. gor. nem. selb selbo. Glede glasu ,l' v dvojici ,-lb-' prim. npr. st. slovensko šidlo šilo, kadidlo kadilo itn. Dalje svn. dolg, lat. LONGUS, got. laggs, ilirsko o.i. npr. Longarus; svn. d → Ø, -olg premetan v log, z dodatkom nosnika ,n' k mehkonebniku ,g', torej ,-ng', kar je pogosto v sorodnih jezikih. Zanimiv je tudi italiski osk. izraz ,touto', umbr. tož. totam svn. ,mestjani', ilir. teutana kraljica, o.i. Teuta, Teutomos itn., svn. teta, -ek, morda tudi ded, -ek, ,Toti' Maribor, Madžari imenujejo Slovake Tot-i, Toth-i, got. þiudans kralj. Osnovni pomen *,teutá' je pleme, rod, ludstvo, deloma tudi dežela, glej tudi st. prus. tauto ,dežela'.

V venetskem jeziku je vzglasni indoevropski ,bh', kakor tudi ,dh' postal ,f', enak je primer v latinskem jeziku. Za bh primerjamo npr. ven. vhraterej ,bratu' (vh- je v venetski pisavi f-) in lat. FRĀTER ter st. ind. bhrātár-; za vzglasni dh pogledjmo ven. glagol vhaχ.s.θo , naredil je, storil je' in lat. FACIŌ, FAXŌ ter st. ind. ,dhā- položiti, postaviti, dati kam: storiti. Ali ven. o.i. vħremah.s.ina in lat. FREMŌ ,brundati, brenčati' in ven. glagol 3. os. edn. sedanjika tola.r., nekako ,prinesti, darovati' in lat. TOLLŌ, TULĪ ,nosim, prinesem'. Venetska pisava piše vzglasni indevr. dh tudi kot ,z', npr. ven. lo.u.zeroφo.s, lat. ,LĪBERĪS' ustreza indevr. *loudhero-bhos in ustreza dalje neposredno grškemu ἐλεύθερος (s th namesto dh), kakor tudi samost. žen. spola v dajalniku lo.u.zera.i., ime ene boginje, ki je v najtesnejši zvezi z imenom grške boginje Ἐλεύθερος.

Takih in podobnih primerjav je še več in kažejo eno glasovno istovetnost med venetskim in latinskim jezikom, katere si bolj značilne in popolne sploh ne moremo predstavljati, kajti ne najdemo je še enkrat na vsem ostalem indoevropskem jezikovnem področju. Tudi ako se poleg tega ozremo na venetski besedni zaklad, nas ta zopet privede v najtesnejšo bližino z latinskim jezikom. Nihče ne more zanikati dejstva, da je od sicer maloštevilnih

ohranjenih in zanesljivo raztolmačenih venetskih besed z venetskih spomenikov ne samo mnogo osupljivo podobnih italiskim, ampak vseskozi in prav posebno latinskim besedam. Ta sorodnost pa ni posledica kasnejše rimljanske premoči, kakor napačno menijo eni raziskovalci, temveč izvira še iz ‚predzgodovinske dobe‘, kar je npr. dokazal M.S. Beeler na primeru $\nu\eta\alpha\chi\varsigma.\theta\omicron!$

Zelo zgovorno pa je v tej povezavi dejstvo, da ne ustreza samo ime boginje Louzera točno latinskemu imenu žen. spola LIBERA, k imenu moš. sp. LIBER, ampak da je tudi pripadajoči zvalnik za otroki, lat. LIBERĪ, ven. lo.u.zeroφo.s skupen obema jezikoma. Glagoli kot npr. lat. DŌNĀRE, ven. zona.s.to, lat. FAXŌ – ven. $\nu\eta\alpha\chi\varsigma.\theta\omicron$ se ne ujemajo samo v pomenu, marveč vse do podrobnosti tvorbe besednih korenov, ne da bi srečali kaj podobnega v ostalih indoevropskih jezikih. Podobno se godi tudi z imenom glavne boginje iz mesta Ateste (Retija) šahnate.i. (v dajalniku), ki je en NOMEN AGENTIS na -ti-s k lat. glagolu SĀNĀRE in pomeni nekaj takega kot lat. SANATRIX, tj. zdraviteljica, vrač(k)a, da naštejemo samo najbolj zanesljive in značilne izraze. S temi skupnostmi v besednem zakladu, se približata venetski in latinski jezik v drugem področju tako zelo eden drugemu – prvo področje je omenjen značilen pojav z bh in dh – da pride človek ponovno v skušnjava, da bi v obeh videl bližnja sorodnika ene in iste veje jezikov. Primerjava vzglasnih ven. zona.s.to z lat. DŌNĀRE, pokaže da je ven. zato po pomenu enako grškemu (ἐ)δοτο.

Pri teh raziskavah se pokaže, tako rekoč kot stranski pridelek, enaka sorodnost s (pra) germanskim jezikom, kar pa nas sploh ne more presenetiti, kvečjemu je to potrditev dela Thomasa Jaritza in sploh dejstva, da so z imenom Germani in Germanija predzgodovinski raziskovalci in pisci poimenovali naše prednike in deželo, v kateri so bili slednji živeli, preden so jih zvijačno in nasilno poalemanili in ponemčili tako, da so sedaj Nemci. Poleg tega so bile nič manj ugotovljene tudi sorodnosti z ilirskim in mezapijskim jezikom. Zato nekateri raziskovalci zaključujejo svoje tovrstne raziskave z ugotovitvijo, da predstavlja venetski jezik, po eni strani tisto posredniško narečje med kasnejšim italiskim in kasnejšim ilirskim jezikom ter, po drugi strani, z germanskim jezikom, (kjer izstopajo Geti, Goti). Zato menijo, da vsi skupaj, tj. Veneti, Italiki in Iliri, izvirajo iz severa, kjer naj bi bili njihovi narodnostni zarodki v tesni bližini z germanskimi. To mnenje se tako rekoč brezšivno ujema z ugotovitvami misleca in raziskovalca, grecista Gregorja Aloisa Dankovskega iz polpretekle dobe.

Gornje ugotovitve bomo dopolnili še z zanimivo raziskavo, ali je zelo pogosti latinski predlog AD, svn. ‚h, k, pri, ob‘ morda tudi navzočen v slovenskem jeziku in ako ja, kje in v kakšni obliki? Doslej tega, vsaj kolikor nam je znano, še ni bil raziskoval nihče, saj med ‚uradnimi, hkrati monopolnimi‘ lastniki slovenskega jezika za kaj takega ni opaziti nobenega zanimanja.

AD je predlog in glagolska predpona (preverb). Kot predlog ‚k, pri, na, ob‘, osk. npr. ad-pud, QUŌAD´ = do kje, umbr. ar-, ars-, osk. ad-, sicer az (*ad-s), se veže s tožilnikom in dajalnikom. Je sestavni del številnih staroitalskih in -latinskih besed.

AR- lat. in nrč. glasoslovno pred ustniki f, b, v in umbr. apud, arcessō, tudi umbr. ar-večinoma pred f, v (ar-, ars- s posplošenjem medsglasniškega razvoja), volsk. npr. arpatitu. Predlog je zastopan v številnih italških sestavljenih besedah, npr. umbr. Ařmune, Jupitrov vzdevek; najdemo ga tudi v sestavljenih frigijskih besedah.

Danes (pa tudi v preteklosti) uporabljajo v mnogih pisnih obravnavah po svetu **AD** kot oznako za pojasnilo k točkam, npr. vsebina je: 1. pesnik, 2. njegove pesmi in 3. pesnikov jezik. Nato pisec (ali predavatelj) piše:

AD 1:, **AD 2:** in **AD 3** ter k vsaki od teh treh točk napiše vse, kar ve ali hoče povedati o vsebini posameznega poglavja.

Na prvi pogled ne opazimo v današnji slovenščini ničesar, kar bi govorilo za domnevo, da je tudi v današnjem slovenskem jeziku še vedno zastopan starolatinski in -italski **ad**! Toda, ako sledimo splošno znanim glasoslovnim zakonom, ga hitro najdemo kot **-at**, **-ad**, a ne več kot predpono marveč kot pripono, npr. svoj-**at**, srnj-**ad**, jelenj-**ad**. Pripona zbira torej vse, kar spada skupaj, torej svoje ‚k‘ svojim, kakor nekdanj v staroitalskih jezikih in v -latinskem jeziku, samo da je kot je bila nekoč na začetku ali kot predpona, sedaj na koncu izraza. Pomen pa je ostal enak skozi tisočletja. Tudi dr. A. Bajec popolnoma pravilno opaža, da ima pripona **-ad** izrazito zbirni pomen. Najdemo jo pri (a) samostalnikih, pri (b) pridevniki in pri (c) glagolskih osnovah.

Sledi nekaj primerov:

AD (a): družinč-**ad**, otroč-**ad**, vnuč-**ad**, *jelj-**ad** itd.

AD (b): zrel-**ad**, puhlj-**ad**, star-**ad** itd.

AD (c): pliv-**ad** in plib-**ad**, mrgol-**ad** itd.

Iz samostalnikov izvedeni primeri pomenijo, da ima kdo tisto v velikem številu ali v obilni meri, npr.:

brd-**at** (zelo gor-**at**), drn-**at** (ima mnogo travnikov), ram-**at**, ramen-**at** (s širokimi rameni, zelo močan) itn.

AD *: izraz jelj-**ad** se sicer ne uporablja, vendar besedo kljub temu takoj razumemo kot pojem, ki vključuje vse jelke. Širše more pomeniti vse iglavce, ki rastejo na enem področju ali še širše gledano, vse iglavce s podobno iglastimi vejami kot jih imajo jelke. Vendar besede ‚jeljad‘ nismo navedli kar tako, poljubno. Apolonij iz Rodosa (*okrog leta 270) je v svoji bajki o Phaetonu, ki je bil ukradel sončni voz s sončnimi konji ter ga je za to Zevs sklatil s streljo z neba od koder je padel v reko Eridanus. Njegove tri sestre, imenovane Heliade, so ga bile objokovale, njihove solze so se spreminjale v jantar itn. Spremenile so se bile nato v drevesa. Vemo pa, da je jantar okamenela smola izumrlih iglavcev, ki so bili uspevali v nekdanjem vročem tropskem podnebju, ki je bilo vladalo tedaj v Evropi in v Levantu. Heliad-e se torej izkažejo kot *Jeljad-e = svn. jeljad. Glas ‚h‘ je zelo prevrtljiv in se spreminja v ‚k, g, j‘ ipd. V vsaki bajki tiči eno resnično jedro, samo prepoznati ga je treba! Vidimo, da sta zbirna pripona in njena uporaba silno stari. Ako bo kdo pogodrnjal, češ, saj so ‚Heliad-e‘ vendar grško ime, brez kakršnekoli zveze s slovenskim jezikom, ga napotimo k grecistu G. A. Dankovskemu.

Z uporabo istih in podobnih glasoslovnih zakonitostih lahko, med drugim, pojasnimo tudi npr. izvor besed nem. **Gott**, angl. **God**, perz. **hoda** isto. Poleg korena **god-**, kot npr. **god**-iti, u-**god**-je tj. nem. **gut** in angl. **good** poznamo Slovenci izraz ‚hud‘. Ker zna biti Bog tudi zelo hud ali pa vsaj duhovniki vseh ver s takim Bogom nadvse radi strašijo ljudi, more iz tega zlahka nastati **god**‘ preko guod, huod, saj te glasovne prehode poznamo že iz svn. narečij. Itd.

Po mnenju A. Bajca menda slovenski jezik ne uporablja predpone ‚k‘. Prislovi npr.

kčasi (takoj), kmalu, kvečjemu, krebri itn. so okamenele predložne zveze. Primeri prave sestave naj bi nastali šele v polpretekli dobi iz sintaktičnih zvez npr. ksebni konj, kmašna obleka, kničemrati (pokvariti) ipd. Slednje dokazuje, da je 'zbirno množinski staroitalski in -latinski predlog **ad** še vedno nespremenjeno živ in z enakim pomenom v slovenskem jeziku ter da ga slovenski jezik čuti kot lastnega od vekomaj in ga ne prevaja'.

Pojav, da se predpone selijo z začetka besede na konce besed ali celo stavkov, je v jezikoslovju znan, npr. v makedonskem, nemškem, portugalskem, romunskem, španskem jeziku (npr. eternid-ad, soled-ad, trinidad itn., slednje je zelo blizu, ja skoraj enako slovenskim primerom).

Kratice

o.i. = osebno ime	umbr. = umbrijsko
got. = gotsko	nřč. = narečno
lat. = latinsko	volsk. = volsko
osk. = oskijsko	

Literatura in viri

- Bajec Anton, Besedotvorje slovenskega jezika, I, Izpeljava samostalnikov, SAZU, Ljubljana 1950.
 Bajec Anton, Besedotvorje slovenskega jezika, II, Izpeljava slovenskih pridevnikov, III, Zloženke, SAZU, Razred II, Lublana 1952.
 Bajec Anton, Besedotvorje slovenskega jezika, IV, Predlogi in predpone, SAZU, Razred II, Institut za slovenski jezik, Lublana 1959.
 Beeler M. S., The Venetic Language, University of California, Publ. in Linguistics 4, 1 (1949).
 Cigale, Wolfv Deutsch-slovenisches Wörterbuch, Tiskarna Jožefa Blasnika, Lublana 1860.
 Dankovsky Gregor Alois, Die Griechen als Stamm- und Sprachverwandte der Slawen, Belnai, Bratislava 1828.
 De Saint-Maur Tomas Eric, Ockhamova britev, zamolčana slovenska zgodovina odkar človeštvo pomni do danes, Amalietti & Amalietti, Lublana 2013.
 Jaritz Thomas, Über die größtentheils slawische Abstammung der Bewohner deutscher Länder, F. F. Hoffman, Beljak 1853.
 Krahe Hans, Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, 3. Abhandlung, Das Venetische, Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg 1950.
 Race William H., Apollonius Rhodius, Argonavtica, Loeb Classical Library, Harvard University Press 2008.
 Walde Alois - Hofman J. B., Lateinisches etymologisches Wörterbuch, 5. izdaja, Carl Winter Verlag, Universitätsverlag, Heidelberg 1982.
 Žunkovič Davorin, Die slavische Vorzeit, Zur Geschichte des Bernsteins, (morda 1921?).

Povzetek

Najdbe venetskih jezikovnih spomenikov, kolikor so, žal, maloštevilne, vendarle omogočajo primerjave med staroitalskimi jeziki, -latinskim, venetskim in mezapijskim jezikom. Raziskovalci so z veliko mero gotovosti ugotovili edinstvene sorodnosti med venetskim in starolatinskim jezikom, tako da bi mogli v obeh jezikih videti skoraj bližnja sorodnika ene in iste jezikovne veje.